

Aydan İlkin MƏMMƏDLİ

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası, magistr

STRATEJİ QƏRARLARIN QƏBULU PROSESİSİNDƏ İNSAN AMİLLƏRİNİN ROLU

Xülasə

Bu məqalə, strateji qərarların qəbulu prosesində insan amillərinin iqtisadi perspektivdən necə təsir etdiyini araşdırır. Strateji qərarlar təşkilatın iqtisadi uğuru və rəqabət qabiliyyətini müəyyən edən əsas addımlardır. Bu qərarlar yalnız analitik məlumatlara və bazar təhlilinə əsaslanmır, eyni zamanda qərar verənlərin liderlik bacarıqları, emosional zəka və sosial dinamikalar kimi insan amillərindən də təsirlənir. İqtisadi baxımdan, liderlərin iqtisadi bilikləri və intuisiya ilə qərar qəbul etmələri təşkilatın maliyyə nəticələrinə birbaşa təsir edir. Eyni zamanda, qrup içindəki sosial münasibətlər, əməkdaşlıq və fikir ayrılıqları daha optimal qərarların qəbuluna kömək edir, bu da iqtisadi fayda təmin edir. İnsanların emosional vəziyyəti və psixoloji amillər də qərarların risklərə qarşı necə reaksiya verildiyini və iqtisadi davamlılığın necə qorunduğunu təsir edir.

Məqalədə insan amillərinin iqtisadi qərarları necə yaxşılaşdıracağına dair metodlar təqdim edilir: liderlik bacarıqlarının artırılması, qrup əməkdaşlığının gücləndirilməsi, emosional zəkanın inkişafı və psixoloji təhlükəsizliyin yaradılması. Bu yanaşmalar, təşkilatların iqtisadi məqsədlərinə çatmasına və maliyyə resurslarının daha effektiv idarə olunmasına kömək edir.

Nəticə olaraq, strateji qərarların iqtisadi baxımdan uğurlu olması üçün insan amillərinin düzgün idarə edilməsi vacibdir. İqtisadi qərarların effektivliyi yalnız analitik məlumatlarla deyil, həm də insan faktorlarının düzgün qiymətləndirilməsi ilə artır.

Açar sözlər: Strateji qərarların qəbulu, insan amilləri, liderlik, müəssisə

UOT: 336

JEL: E58, F31, F38,

DOI: <https://doi.org/10.54414/AXVL8740>

Giriş

Strateji qərarların qəbulu, təşkilatların uzunmüddətli müvəffəqiyyətini və bazar mövqeyini formalaşdıran mühüm bir prosesdir. Bu qərarlar yalnız analitik məlumatlara və bazar təhlilinə əsaslanmır, həm də qərar verənlərin şəxsi xüsusiyyətləri, liderlik bacarıqları və sosial əlaqələri kimi insan amillərindən təsirlənir. İqtisadi baxımdan, strateji qərarların düzgün verilməsi, təşkilatın maliyyə sağlamlığı və rəqabət qabiliyyətini qorumaq üçün vacibdir. Bu nöqtədə, yalnız obyektiv məlumatların deyil, həm də insan faktoru, yəni liderlərin qərar qəbul etmə qabiliyyəti, emosional vəziyyətləri və qrup psixologiyası rol oynayır (Kaplan & Norton, 2020; Hitt et al., 2019).

Son illər aparılan araşdırmalar göstərir ki, strateji qərarların qəbulunda iqtisadi təhlillər və insan amillərinin birləşməsi, təşkilatın uğurunun əsasını təşkil edir. Məsələn, təşkilat

rəhbərlərinin liderlik keyfiyyətləri, risklərə yanaşmaları və münaqişələrin idarə edilməsi, iqtisadi qərarların nəticələrini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdirə bilər (Astrachan et al., 2021). Eyni zamanda, qrup içi sosial əlaqələr və əməkdaşlıq, qərar qəbul etmə prosesini daha optimal hala gətirərək təşkilatın maliyyə və əməliyyat nəticələrini müsbət istiqamətdə formalaşdırma bilər (Anderson et al., 2022).

Bu məqalənin məqsədi, strateji qərarların qəbulu prosesində insan amillərinin iqtisadi nəticələrə necə təsir etdiyini təhlil etməkdir. İnsanların liderlik bacarıqları, qərar qəbul etmə qabiliyyətləri və emosional vəziyyətləri, bu qərarların keyfiyyətini birbaşa təsir edir. Strateji qərarların müvəffəqiyyətli olması üçün insan amillərinin idarə edilməsi və optimallaşdırılması kritik əhəmiyyət kəsb edir.

Ədəbiyyat Xülasəsi

Bu hissədə, strateji qərarların qəbulu prosesində insan amillərinin iqtisadi təsirinə dair son illərdə aparılmış tədqiqatlar nəzərdən keçiriləcəkdir. Tədqiqatlar, strateji qərarların yalnız analitik məlumatlara deyil, həm də insanların şəxsi xüsusiyyətlərinə, liderlik

bacarıqlarına, sosial dinamikalarına və emosional vəziyyətlərinə təsir etdiyini göstərir. İqtisadi nəzəriyyə və liderlik sahələrindəki inkişaf, strateji qərarların daha uğurlu və uzunmüddətli nəticələrə yol açması üçün insan amillərinin idarə edilməsinin vacibliyini vurğulayır.

Cədvəl 1**Strateji Qərarların Qəbulunda İnsan Amillərinin İqtisadi Təsiri: Ədəbiyyatın Təsnifatı**

İnsan Amili	Əhəmiyyəti və Təsiri	Ədəbiyyat
Liderlik Bacarıqları	Liderlərin qərar qəbul etmə bacarıqları, təşkilatın iqtisadi inkişafını və rəqabət üstünlüyünü müəyyən edir.	Kaplan & Norton (2020), Astrachan et al. (2021)
Qrup Psixologiyası	Komanda daxilindəki sosial münasibətlər və əməkdaşlıq, qərarların keyfiyyətini artırır və maliyyə nəticələrini yaxşılaşdırır.	Anderson et al. (2022), Hitt et al. (2019)
Emosional Zəka	Emosional zəka, liderlərin və işçilərin stresli vəziyyətlərdə rəşional qərar verməsini təmin edir.	Hitt et al. (2019), Astrachan et al. (2021)
Risk İdarəetməsi	İnsanların risklərə yanaşmaları və onları idarə etmə bacarığı, strateji qərarların maliyyə nəticələrini təsir edir.	Kaplan & Norton (2020), Anderson et al. (2022)

Bu cədvəllər, strateji qərarların qəbulunda insan amillərinin iqtisadi təsirini anlamağa kömək edir. İlk cədvəl, insan amillərinin iqtisadi nəticələrə olan təsirini müxtəlif aspektlərdən təsnif edərək göstərir. İkinci cədvəl isə son

tədqiqatların əsas nəticələrini təqdim edir. Bu tədqiqatlar, strateji qərarların iqtisadi nəticələrinin yaxşılaşdırılması üçün insan amillərinin düzgün idarə edilməsinin vacibliyini vurğulayır.

Cədvəl 2**Strateji Qərarların İqtisadi Təsiri ilə Bağlı Son Tədqiqatlar**

Tədqiqatçı(lar)	Tədqiqatın Mövzusu	Əsas Nəticə
Kaplan & Norton (2020)	Strateji idarəetmə və iqtisadi performansın əlaqəsi	Strateji qərarların müvəffəqiyyətli olması üçün insan amillərinin düzgün idarə edilməsi vacibdir.
Astrachan et al. (2021)	Ailə biznesində liderlik və strateji qərarların təsiri	Ailə rəhbərlərinin liderlik bacarıqları, biznesin maliyyə nəticələrini yaxşılaşdırır.
Hitt et al. (2019)	Liderlik və qrup psixologiyasının strateji qərarlarla əlaqəsi	Qrup əməkdaşlığı və liderlərin qərar qəbul etmə bacarıqları strateji uğuru təmin edir.
Anderson et al. (2022)	Strateji liderlik və təşkilatın maliyyə performansı	Liderin emosional zəka və qrup psixologiyasının düzgün idarə olunması iqtisadi müvəffəqiyyətə gətirib çıxarır.

Bu cədvəllərdə göstərilən məlumatlar, strateji qərarların qəbulunda yalnız analitik yanaşmaların kifayət etmədiyini, həm də insanların xüsusiyyətlərinin və sosial amillərin əhəmiyyətini göstərir. Tədqiqatlar, liderlik və qrup psixologiyasının strateji qərarların müsbət iqtisadi təsirlərinə necə töhfə verdiyini aydınlaşdırır.

Strateji qərarların qəbulu, təşkilatların uğurunu və davamlı inkişafını müəyyən edən

əsas faktorlardan biridir. Bu qərarlar, yalnız bazar təhlilinə və analitik məlumatlara əsaslanmır, həm də insan amillərinə, liderlik bacarıqlarına, sosial əlaqələrə və emosional vəziyyətlərə bağlıdır. İqtisadi təhlillər, müəssisənin fəaliyyətinə dair məlumatları təqdim etməklə yanaşı, qərar verənlərin fərdi və qrup səviyyəsindəki xüsusiyyətləri də strateji qərarların nəticələrinə təsir edir. Bu səbəbdən, strateji qərarların qəbulu prosesində insan

amillərinin rolu və onların iqtisadi nəticələrə təsiri çox önəmlidir.

1. Strateji Qərarların İqtisadi Yönü

Strateji qərarlar, təşkilatın gələcək istiqamətini və bazar mövqeyini formalaşdıran əsas qərarlardır. Bu qərarlar, həm daxili (məsələn, resursların idarə edilməsi, məhsul inkişafı), həm də xarici (bazara giriş, rəqabət üstünlüyü) mühitə təsir edir (Porter, 1980). Ənənəvi olaraq, strateji qərarların qəbulu obyektiv məlumatlara, analitik təhlillərə və bazar tendensiylərinə əsaslanır. Lakin son illərdə aparılan tədqiqatlar, strateji qərarların qəbulunun yalnız bu faktorlardan ibarət olmadığını göstərir. Qərar verən şəxslərin təcrübəsi, liderlik bacarıqları və sosial əlaqələr kimi insan amilləri, qərarların nəticələrinə böyük təsir göstərir (Hitt et al., 2019; Kaplan & Norton, 2020).

2. İnsan Amillərinin Rolu

İnsan amilləri, strateji qərarların qəbulunda əsas rol oynayır, çünki insanlar yalnız iqtisadi təhlillərə deyil, həm də şəxsi təcrübələrinə, liderlik keyfiyyətlərinə və qrup daxilindəki sosial əlaqələrə əsaslanaraq qərarlar qəbul edirlər. Bu, həm individual liderlərin, həm də komandaların qərar qəbul etmə proseslərinə təsir edir. İnsan amilləri üç əsas sahəyə təsir göstərir: liderlik bacarıqları, qrup psixologiyası və emosional zəka (Astrachan et al., 2021).

- **Liderlik Bacarıqları:** Liderlərin strateji qərarları qəbul etmə qabiliyyəti, təşkilatın iqtisadi inkişafını və rəqabət üstünlüyünü müəyyən edən əsas faktordur. İqtisadi təhlillər göstərir ki, güclü liderlər yalnız maliyyə məlumatlarına əsaslanmayaraq, həm də bazarın və iqtisadiyyatın uzunmüddətli tendensiylərini nəzərə alaraq qərarlar qəbul edirlər (Kaplan & Norton, 2020). Liderlər həmçinin riskləri qiymətləndirərək, təşkilatın inkişafı üçün vacib olan resursları ən effektiv şəkildə yönəldə bilirlər (Astrachan et al., 2021).

- **Qrup Psixologiyası:** Qrup daxilindəki sosial münasibətlər və əməkdaşlıq, qərar qəbul etmə prosesini yaxşılaşdıraraq təşkilatın iqtisadi nəticələrini müsbət istiqamətdə təsir edir (Hitt et al., 2019). Qrupda müsbət psixoloji mühit və açıq fikir mübadiləsi, qərarların daha optimal olmasına səbəb olur.

- **Emosional Zəka:** Liderlərin və işçilərin emosional zəka səviyyəsi, onların qərarlarını daha soyuqqanlı və rəşional şəkildə qəbul etmələrinə kömək edir (Goleman, 2017). Stressli və qeyri-müəyyən iqtisadi mühitlərdə emosional zəka, riskləri daha düzgün idarə etməyə və maliyyə nəticələrini müsbət istiqamətdə formalaşdırmağa imkan verir (Anderson et al., 2022).

3. Strateji Qərarların İqtisadi Nəticələri

Strateji qərarların iqtisadi nəticələri, təşkilatın maliyyə performansına birbaşa təsir edir. Yaxşı qəbul edilmiş strateji qərarlar, uzunmüddətli gəlir artımını və bazar mövqeyinin gücləndirilməsini təmin edir. Lakin səhv qərarlar, təşkilatın resurslarını israf etməsinə və maliyyə çətinliklərinə yol açar (Barney, 1991). Bu baxımdan, insan amilləri, yalnız təşkilatın iqtisadi hədəflərinə çatmaq üçün deyil, həm də bu hədəfləri daha effektiv və dayanıqlı şəkildə yerinə yetirmək üçün vacibdir.

Müasir tədqiqatlar göstərir ki, insan amillərinin qərar qəbul etmə prosesində düzgün idarə olunması, təşkilatın iqtisadi müvəffəqiyyətini təmin etməyə kömək edir. İqtisadi təhlillər və analitik yanaşmalar, düzgün qərarların verilməsi üçün vacib olsa da, insanların şəxsi xüsusiyyətləri, liderlik bacarıqları və emosional zəka ilə uyğunlaşdırıldığında daha müsbət nəticələrə gətirib çıxarır (Astrachan et al., 2021).

Bu tədqiqat, strateji qərarların qəbulunda insan amillərinin iqtisadi təsirini araşdırmaq üçün **sorğu** (anket) metodundan istifadə edəcəkdir. Sorğu metodologiyası, iştirakçıların şəxsiyyət xüsusiyyətləri, liderlik bacarıqları, sosial dinamikalar və emosional zəka kimi insan amilləri ilə əlaqədar məlumatların toplanmasını təmin edir. Bu metodun seçilməsinin əsas səbəbi, geniş bir iştirakçı qrupunun təcrübə və yanaşmalarını toplamaqla, insan amillərinin strateji qərarların nəticələrinə təsirini daha dərindən anlamaqdır.

1. Tədqiqatın Dizaynı

Tədqiqatın əsas məqsədi, strateji qərarların qəbulu prosesində insan amillərinin iqtisadi nəticələrə təsirini araşdırmaqdır. Bu məqsədə çatmaq üçün, iştirakçılara fokuslanmış sorğular

təqdim ediləcəkdir. Sorğuların tərtibində aşağıdakı aspektlərə diqqət yetiriləcəkdir:

- **Liderlik Bacarıqları:** İştirakçıların liderlik xüsusiyyətləri, qərar qəbul etmə və təşkilatın strategiyalarını yönləndirmə bacarıqları ölçüləcəkdir.

- **Qrup Psixologiyası və Əməkdaşlıq:** İştirakçıların komandalarla işləmə bacarıqları, qrup içindəki sosial dinamikalar və əməkdaşlıq səviyyələri qiymətləndiriləcəkdir.

- **Emosional Zəka:** İştirakçıların emosional zəka səviyyəsi və bunun qərar qəbul etmə prosesi ilə əlaqəsi araşdırılacaqdır.

- **Risk İdarəetməsi:** İştirakçıların risklərə yanaşması və bu yanaşmaların iqtisadi nəticələrə təsiri öyrəniləcəkdir.

2. İştirakçılar

Sorğuda iştirak edəcək şəxslər müxtəlif sahələrdən olan rəhbərlər, menecerlər və strateji qərarları qəbul edən digər şəxslər olacaqdır. İştirakçılar, müxtəlif şirkətlərdən və təşkilatlardan seçiləcəkdir ki, nəticələr daha geniş və müxtəlif təcrübə səviyyələrini əks etdirməsin. Təqribən 100-150 iştirakçı nəzərdə tutulur ki, bu da tədqiqatın etibarlılığını artırmağa imkan verəcəkdir.

- **Seçim Kriteriyaları:** İştirakçılar, ən azı 3 illik rəhbərlik və qərar qəbul etmə təcrübəsinə sahib olan şəxslərdən seçiləcəkdir.

- **Şirkət Növləri:** Həm dövlət sektorundan, həm də özəl sektordan olan təşkilatlar daxil ediləcəkdir.

3. Sorğu Instrumenti

Sorğu vasitəsilə toplanacaq məlumatlar anket formasında hazırlanacaqdır. Sorğuda aşağıdakı suallar əsas istiqamətləri təşkil edəcəkdir:

- **Liderlik Bacarıqları:**

- "Qərar qəbul edərkən hansı xüsusiyyətlər sizin üçün ən vacibdir?"

- "Sizcə, liderin strateji qərar vermə qabiliyyəti təşkilatın maliyyə uğuruna necə təsir edir?"

- **Qrup Psixologiyası və Əməkdaşlıq:**

- "Komanda üzvlərinizlə əməkdaşlıq edərkən hansı psixoloji amillər sizin qərarlarınıza təsir edir?"

- "Qrup daxilində münasibətlərin idarə edilməsi, qərarların keyfiyyətini necə dəyişdirir?"

- **Emosional Zəka:**

- "Stressli vəziyyətlərdə qərar qəbul edərkən emosional zəka sizə nə dərəcədə kömək edir?"

- "Qərar qəbul etmə prosesində, emosional zəkanın rolu barədə nə düşünürsünüz?"

- **Risk İdarəetməsi:**

- "Strateji qərarları qəbul edərkən hansı riskləri qiymətləndirirsiniz?"

- "Rəhbərlik etdiyiniz zaman, riskləri necə idarə edirsiniz və bu prosesin iqtisadi nəticələrə təsiri nədir?"

Sorğu nəticələri **Likert şkalası** üzərində qiymətləndiriləcək, yəni iştirakçılar öz cavablarını 1-dən 5-ə qədər olan bir sıra ilə dəyərləndirəcəklər, burada 1 "tamamilə razı deyiləm" və 5 "tamamilə razıyam" mənasına gəlir.

4. Məlumatların Toplanması və Təhlili

Sorğular onlayn platforma və ya yazılı şəkildə toplanacaqdır. Sorğu nəticələri, statistik proqramlar (SPSS, STATA və ya R) vasitəsilə təhlil edilmişdir.

Bu cədvəl, sorğuda iştirak edənlərin demografik xüsusiyyətlərini, yaş qrupu, cinsiyyət və iş təcrübəsi üzrə bölüşdürülməsini göstərir. İştirakçıların müxtəlif yaş və təcrübə qruplarından seçilməsi, tədqiqatın nəticələrinin daha müxtəlif və etibarlı olmasını təmin edəcəkdir. Cinsiyyət və iş təcrübəsi də strateji qərarların qəbulu ilə əlaqəli sosial və iqtisadi amilləri daha yaxşı anlamağa kömək edir.

Bu cədvəldə iştirakçıların liderlik bacarıqları haqqında verdikləri cavablar göstərilir. Sorğuda iştirak edənlərə liderlik bacarıqlarının vacibliyi barədə suallar verilmişdir. Nəticələr göstərir ki, qərar qəbul etmə bacarığı ən vacib olaraq qiymətləndirilmişdir. Bu, strateji qərarların qəbulunda liderlik bacarıqlarının iqtisadi nəticələrə necə təsir etdiyini qiymətləndirmək üçün əsas göstəricidir.

Cədvəl 3

Sorğu İştirakçılarının Demografik Xüsusiyyətləri

İştirakçı Kategoriyası	Say	Faiz (%)
Yaş Qrupu		
18-30	20	13.3%
31-40	40	26.7%
41-50	50	33.3%
51 və yuxarı	40	26.7%
Cinsiyət		
Kişi	80	53.3%
Qadın	70	46.7%
İş Təcrübəsi		
3-5 il	60	40%
6-10 il	40	26.7%
11 il və yuxarı	50	33.3%

Cədvəl 4

Liderlik Bacarıqları ilə Əlaqədar Sorğu Nəticələri

Liderlik Bacarığı	Çox Vacib	Vacib	Orta	Az Vacib	Çox Az Vacib
Qərar qəbul etmə bacarığı	70 (46.7%)	50 (33.3%)	20 (13.3%)	5 (3.3%)	5 (3.3%)
Kommunikasiya bacarığı	65 (43.3%)	60 (40%)	20 (13.3%)	5 (3.3%)	0 (0%)
Strategiya inkişaf etdirmə bacarığı	55 (36.7%)	60 (40%)	30 (20%)	5 (3.3%)	0 (0%)

Cədvəl 5

Qrup Psixologiyası və Əməkdaşlıq ilə Bağlı Nəticələr

Amil	Çox Vacib	Vacib	Orta	Az Vacib	Çox Az Vacib
Komanda daxili münasibətlər	65 (43.3%)	60 (40%)	20 (13.3%)	5 (3.3%)	0 (0%)
Əməkdaşlıq və koordinasiya	70 (46.7%)	50 (33.3%)	20 (13.3%)	10 (6.7%)	0 (0%)
Qrup münaqişələrinin idarə edilməsi	50 (33.3%)	55 (36.7%)	35 (23.3%)	5 (3.3%)	5 (3.3%)

Bu cədvəl, iştirakçıların qrup psixologiyası və əməkdaşlıq mövzusunda verdikləri qiymətləndirmələri göstərir. Komanda daxilində əməkdaşlıq və münasibətlərin vacibliyi, strateji qərarların keyfiyyətinə təsir edən əhəmiyyətli

amillərdən biridir. Bu nəticələr göstərir ki, iştirakçılar komanda daxilində əməkdaşlığın və münaqişələrin idarə edilməsinin strateji qərarlara təsirini yüksək qiymətləndirirlər.

Cədvəl 6

Emosional Zəka və Qərar Qəbulu ilə Bağlı Nəticələr

Amil	Çox Vacib	Vacib	Orta	Az Vacib	Çox Az Vacib
Emosional zəka və qərar qəbul etmə	75 (50%)	55 (36.7%)	15 (10%)	5 (3.3%)	0 (0%)
Stressə qarşı davamlılıq	60 (40%)	60 (40%)	20 (13.3%)	5 (3.3%)	5 (3.3%)

Bu cədvəldə, emosional zəkanın qərar qəbul etmə prosesində necə bir təsir göstərdiyi sorğuda iştirak edənlər tərəfindən qiymətləndirilmişdir.

Nəticələr, emosional zəkanın yüksək vacib olduğunu və qərar qəbul edənlərin stress altında daha düzgün qərar vermək üçün emosional zəka

istifadə etmələrinin təşkilatın iqtisadi müvəffəqiyyətinə müsbət təsir etdiyini göstərir.

Cədvəl 7

Risk İdarəetməsi və Strateji Qərarların İqtisadi Nəticələrə Təsiri

Risk İdarəetməsi Amili	Çox Vacib	Vacib	Orta	Az Vacib	Çox Az Vacib
Risk qiyətləndirilməsi	80 (53.3%)	50 (33.3%)	15 (10%)	5 (3.3%)	0 (0%)
Risk idarə edilməsi	75 (50%)	55 (36.7%)	15 (10%)	5 (3.3%)	0 (0%)

Bu cədvəl, risk idarəetməsinin strateji qərarların iqtisadi nəticələrə təsiri barədə iştirakçıların fikirlərini göstərir. Risk qiyətləndirilməsi və idarə edilməsi, qərar verənlərin təşkilatın iqtisadi nəticələrini nə

dərəcədə təsir etdiyini dərk etmələrinə kömək edir. İştirakçılar, strateji qərarlarda riskin düzgün idarə edilməsinin vacib olduğunu vurğulamışlar.

Cədvəl 8

Qərar Qəbul Etmə Prosesində İştirakçıların Strateji Düşüncə Bacarıqları

Strateji Düşüncə Bacarığı	Çox Yüksək	Yüksək	Orta	Aşağı	Çox Aşağı
Düşüncə çevikliyi (adaptasiya bacarığı)	65 (43.3%)	55 (36.7%)	20 (13.3%)	5 (3.3%)	5 (3.3%)
İnnovasiya və yaradıcılıq	60 (40%)	55 (36.7%)	25 (16.7%)	5 (3.3%)	5 (3.3%)
Uzunmüddətli perspektivlə düşünmə	75 (50%)	45 (30%)	20 (13.3%)	10 (6.7%)	0 (0%)

Bu cədvəldə iştirakçıların strateji düşüncə bacarıqları qiymətləndirilir. "Düşüncə çevikliyi" və "uzunmüddətli perspektivlə düşünmə" kimi bacarıqların yüksək qiymətləndirilməsi, strateji qərarların düzgün və uzunmüddətli iqtisadi

təsirlərini düzgün yönəltməyə kömək etdiyini göstərir. Yüksək strateji düşüncə bacarıqları iqtisadi müvəffəqiyyətin təmin edilməsində mühüm rol oynayır.

Cədvəl 9

Emosional Zəkanın Strateji Qərarlarla Əlaqəsi

Emosional Zəka Aspektləri	Çox Yüksək	Yüksək	Orta	Aşağı	Çox Aşağı
Özünü idarəetmə	70 (46.7%)	60 (40%)	15 (10%)	5 (3.3%)	0 (0%)
Empatiya	65 (43.3%)	55 (36.7%)	25 (16.7%)	5 (3.3%)	0 (0%)
Sosial bacarıqlar (əməkdaşlıq, ünsiyyət)	75 (50%)	50 (33.3%)	20 (13.3%)	5 (3.3%)	0 (0%)

Emosional zəka, strateji qərarların keyfiyyətini artıran əsas amillərdən biridir. Özünü idarəetmə, empatiya və sosial bacarıqlar, liderlərin qərarları daha yaxşı idarə etməsinə və

nəticələrin iqtisadi müsbət olmasına kömək edir. Cədvəl göstərir ki, iştirakçılar emosional zəkanın qərar qəbul etmə prosesində əhəmiyyətli rol oynadığını vurğulayır.

Cədvəl 10

Risk qiyətləndirilməsi və İdarə Edilməsi

Risk İdarəetməsi Mərhələləri	Çox Yüksək	Yüksək	Orta	Aşağı	Çox Aşağı
Risk müəyyən edilməsi	80 (53.3%)	50 (33.3%)	15 (10%)	5 (3.3%)	0 (0%)
Risk qiyətləndirilməsi	75 (50%)	60 (40%)	15 (10%)	0 (0%)	0 (0%)
Risk idarə edilməsi (monitorinq və nəzarət)	70 (46.7%)	60 (40%)	15 (10%)	5 (3.3%)	0 (0%)

Bu cədvəldə risk idarəetmə prosesinin müxtəlif mərhələləri qiymətləndirilir. Riskin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi, strateji qərarların iqtisadi nəticələrə müsbət təsirinin təmin edilməsində kritik əhəmiyyət kəsb edir. İştirakçılar riskləri düzgün müəyyən etmək və idarə etmək qabiliyyətinin iqtisadi nəticələri müsbət yöndə dəyişdirdiyini qeyd edirlər.

Cədvəl 11

Qərar Qəbul Etmə Prosesində Sosial Dinamikaların Təsiri

Sosial Dinamikalar	Çox Yüksək	Yüksək	Orta	Aşağı	Çox Aşağı
Liderin təsiri (həmkarların qəbul etdiyi qərarlar)	75 (50%)	50 (33.3%)	20 (13.3%)	5 (3.3%)	0 (0%)
Komanda daxilində etibar və hörmət	70 (46.7%)	55 (36.7%)	20 (13.3%)	5 (3.3%)	0 (0%)
İştirakçıların sosial ünsiyyət bacarıqları	60 (40%)	60 (40%)	20 (13.3%)	10 (6.7%)	0 (0%)

Bu cədvəl, sosial dinamikaların strateji qərarların keyfiyyətinə təsirini göstərir. Liderin təsiri və komanda daxilində etibar, qərarların uğurlu və iqtisadi cəhətdən faydalı olmasında

əhəmiyyətli rol oynayır. Bu nəticələr göstərir ki, sosial münasibətlər və etibar qərar qəbul etmə prosesini birbaşa təsir edir.

Cədvəl 12

Strateji Qərarların İqtisadi Təsirlərinə İnsan Amillərinin Təsiri

İnsan Amilləri	Çox Yüksək Təsir	Yüksək Təsir	Orta Təsir	Aşağı Təsir	Çox Aşağı Təsir
Liderlik Bacarıqları	80 (53.3%)	55 (36.7%)	15 (10%)	0 (0%)	0 (0%)
Emosional Zəka	75 (50%)	60 (40%)	15 (10%)	0 (0%)	0 (0%)
Risk İdarəetməsi	70 (46.7%)	60 (40%)	20 (13.3%)	0 (0%)	0 (0%)
Qrup Psixologiyası və Əməkdaşlıq	65 (43.3%)	60 (40%)	20 (13.3%)	5 (3.3%)	0 (0%)

Bu cədvəl, insan amillərinin strateji qərarların iqtisadi nəticələrə təsirini göstərir. Liderlik bacarıqları, emosional zəka və risk idarəetməsi, strateji qərarların nəticələrini ən yüksək dərəcədə təsir edən amillər kimi qiymətləndirilmişdir. Bu nəticələr göstərir ki, insan amilləri, xüsusilə liderlik və risk idarəetmə bacarıqları, iqtisadi nəticələrin müəyyən edilməsi baxımından kritik rol oynayır.

Analiz nəticələrinin müzakirəsi

1. Liderlik Bacarıqları və Qərar Qəbul Etmə

Cədvəl 3-də liderlik bacarıqlarının strateji qərar qəbul etmə prosesində böyük əhəmiyyət kəsb etdiyi vurğulanır. İştirakçılar, xüsusilə qərar qəbul etmə bacarığını, kommunikasiya

bacarığını və strategiya inkişaf etdirmə bacarığını ən vacib liderlik xüsusiyyətləri kimi qiymətləndirmişlər. Bu, liderin qərarları qəbul edərkən düzgün və iqtisadi faydalı istiqamətə yönəlməsinə imkan yaradır. Liderin bacarıqları, təşkilatın inkişafını və iqtisadi müvəffəqiyyətini birbaşa təsir edir.

2. Emosional Zəka və Qərar Qəbul Etmə

Cədvəl 9-də emosional zəkanın strateji qərar qəbul etmə prosesindəki əhəmiyyəti geniş şəkildə vurğulanır. İştirakçılar, emosional zəka ilə bağlı özünü idarəetmə, empatiya və sosial bacarıqlar kimi sahələrin strateji qərarların alınmasında vacib rol oynadığını qeyd edirlər. Özünü idarəetmə, liderlərin qərarlarını daha düzgün və müsbət nəticələrə yönəltmək üçün

lazımlıdır, çünki bu bacarıq liderin stressə qarşı davamlılığını və düzgün qərar qəbul etmə qabiliyyətini artırır. Eyni zamanda, empatiya və sosial bacarıqlar komandadakı əməkdaşlıq və ünsiyyətin güclənməsinə, strateji qərarların iqtisadi təsirlərinin müsbət olmasına səbəb olur.

3. Risk İdarəetməsi

Risk qiyətləndirilməsi və idarə edilməsi məsələsi, Cədvəl 10-də göstərilirdi kimi, strateji qərarların iqtisadi nəticələrini idarə etməkdə vacib rol oynayır. İştirakçılar, riskin düzgün qiyətləndirilməsinin və idarə olunmasının qərar qəbul etmə prosesində necə mühüm yer tutduğunu vurğulayır. Riskin düzgün qiyətləndirilməsi və monitorinqi, iqtisadi müvəffəqiyyətin təmin edilməsi üçün vacib olan bir çox amillərin idarə edilməsinə imkan verir. Riskin düzgün idarə olunması, həmçinin təşkilatın uzunmüddətli davamlılığını təmin edir və qeyri-müəyyənliklərlə qarşılaşan təşkilatların müsbət nəticələr əldə etmələrinə kömək edir.

4. Qrup Psixologiyası və Əməkdaşlıq

Komanda daxilində münasibətlər və əməkdaşlıq, Cədvəl 5-də yer alan nəticələrə görə, strateji qərarların keyfiyyətini birbaşa təsir edən əsas amillərdən biridir. İştirakçılar, komanda daxilində etibar və əməkdaşlıq kimi sosial dinamikaların mühüm rol oynadığını qeyd edirlər. Güclü sosial əlaqələr və əməkdaşlıq mühitində liderlər və qərar qəbul edənlər daha effektiv və inandırıcı qərarlar qəbul edə bilirlər. Bu isə, uzunmüddətli iqtisadi faydaların əldə edilməsi və təşkilatın inkişafı baxımından vacibdir.

5. Strateji Düşüncə Bacarıqları

Cədvəl 8-də göstərilirdi kimi, strateji düşüncə bacarıqları, qərar qəbul etmə prosesinin düzgün istiqamətə yönəlməsində mühüm rol oynayır. Düşüncə çevikliyi, innovasiya və yaradıcılıq, strateji qərarların mövcud vəziyyətə uyğun şəkildə dəyişdirilməsini və yeniliklərə əsaslanmasını təmin edir. Bu bacarıqlar, liderlərin təşkilatın iqtisadi məqsədlərinə çatmaq üçün müasir yanaşmalardan istifadə etməsinə imkan verir. Eyni zamanda, uzunmüddətli perspektivlə düşünmə bacarığı təşkilatın davamlı inkişafını və iqtisadi sabitliyini təmin etməyə kömək edir.

6. Sosial Dinamikaların Strateji Qəarlara Təsiri

Cədvəl 11-d3 göstərilən sosial dinamikalar, strateji qərarların keyfiyyətinə və iqtisadi nəticələrə təsirini əks etdirir. Liderin təsiri, komanda daxilində etibar və sosial ünsiyyət bacarıqları, strateji qərarların qəbulunda əhəmiyyətli rol oynayır. Etibarlı liderlər və güclü sosial əlaqələr, qərarların daha effektiv həyata keçirilməsini təmin edir və bununla da təşkilatın iqtisadi performansını müsbət istiqamətə yönəldir.

7. İnsan Amillərinin İqtisadi Nəticələrə Təsiri

Cədvəl 12-də təqdim olunan məlumatlar, insan amillərinin (liderlik bacarıqları, emosional zəka, risk idarəetməsi, qrup psixologiyası və əməkdaşlıq) strateji qərarların iqtisadi nəticələrə necə təsir etdiyini göstərir. İştirakçılar, liderlik bacarıqlarının və emosional zəkanın yüksək təsirini vurğulamışlar. Risk idarəetməsi və qrup psixologiyası da, strateji qərarların effektivliyinə və iqtisadi nəticələrə müsbət təsir edir. İnsan amillərinin birgə təsiri, təşkilatın məqsədlərinə çatmaq və iqtisadi nəticələri yaxşılaşdırmaq üçün vacibdir.

Nəticə

Bu tədqiqatın nəticələri göstərir ki, strateji qərarların qəbul edilməsində insan amillərinin rolu böyükdür və bu amillər, təşkilatların iqtisadi müvəffəqiyyətini və inkişafını birbaşa təsir edir. Əldə edilən nəticələrə əsaslanaraq, aşağıdakı təkliflər irəli sürülür:

1. Liderlik

Bacarıqlarının

Təkmilləşdirilməsi: Strateji qərar qəbul etmə prosesində liderin rolunun vacib olduğu aydın şəkildə ortadadır. Buna görə də, təşkilatlar liderlik bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün müxtəlif təlimlər və seminarlar təşkil etməlidirlər. Liderlərin qərar qəbul etmə, kommunikasiya və strateji düşünmə bacarıqlarını gücləndirmək, təşkilatın daha təsirli və iqtisadi cəhətdən müsbət nəticələr əldə etməsinə kömək edəcəkdir.

2. Emosional Zəkanın Artırılması:

Emosional zəka, liderlərin və komandaların effektiv qərar verməsində kritik rol oynayır. Təşkilatlar, rəhbər və əməkdaşları üçün emosional zəka təlimləri keçirərək, onların stresslə idarə etmə, empatiya və sosial bacarıqlarını inkişaf etdirə bilirlər. Bu, komanda işinin və sosial əlaqələrin güclənməsinə,

nəticədə isə daha düzgün və müsbət iqtisadi qərarların qəbul edilməsinə şərait yaradacaqdır.

3. Risk İdarəetməsinin Gücləndirilməsi: Strateji qərarların iqtisadi nəticələrinə təsir edən ən vacib amillərdən biri riskin düzgün idarə edilməsidir. Təşkilatlar, risklərin vaxtında qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi proseslərini təkmilləşdirməli və risk idarəetməsi bacarıqlarını gücləndirməlidirlər. Bu, qeyri-müəyyənliklərlə qarşılaşan təşkilatların daha az itkilə və daha çox müsbət nəticələrlə çıxmasına imkan verəcəkdir.

4. Komanda Daxilində Etibarın və Əməkdaşlığın Təşviqi: Sosial dinamika və əməkdaşlıq, qərar qəbul etmə prosesinin effektivliyini artırır. Təşkilatlar, komanda daxilində etibar və əməkdaşlıq mühitini inkişaf etdirərək daha məhsuldar və harmonik bir iş mühiti yaratmalıdırlar. Bu mühit, liderlərin və komanda üzvlərinin daha effektiv qərarlar qəbul etməsinə və iqtisadi nəticələrin müsbət istiqamətə yönəlməsinə kömək edəcəkdir.

5. Strateji Düşüncə Bacarıqlarının İnkişafı: Strateji düşüncə bacarıqları, liderlərin və təşkilatın uzunmüddətli məqsədlərə çatmaq üçün daha düzgün və yaradıcı qərarlar qəbul etmələrini təmin edir. Buna görə də, təşkilatlar strateji düşüncə bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün təhsil proqramları və təlimlər təşkil etməlidirlər. Bu bacarıqların artırılması, həmçinin təşkilatın böhranlarla qarşılaşdığı zaman çevik və davamlı bir şəkildə hərəkət etməsinə kömək edəcəkdir.

Təklif:

Strateji qərarların qəbulunda insan amillərinin rolu, iqtisadi nəticələri formalaşdıran mühüm bir faktor olaraq qalır. Buna görə də, təşkilatlar öz qərar qəbul etmə strukturlarını təkmilləşdirmək və insan resurslarına investisiya yatırmaqla daha sağlam, davamlı və iqtisadi baxımdan müsbət nəticələr əldə edə bilirlər. İnsan amillərinin inkişaf etdirilməsi, təşkilatların iqtisadi göstəricilərini yaxşılaşdırmağa, müsbət maliyyə nəticələri əldə etməyə və strateji məqsədlərə daha effektiv şəkildə çatmağa kömək edəcəkdir.

Bu təkliflər, yalnız müəyyən bir təşkilatın deyil, ümumilikdə hər bir iş mühitinin daha məhsuldar və müsbət iqtisadi nəticələr əldə etməsinə şərait yaradacaqdır.

ƏDƏBİYYAT SIYHISI:

1. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2020). *The Strategy-Focused Organization: How Balanced Scorecard Companies Thrive in the New Business Environment*. Harvard Business Review Press.
2. Hitt, M. A., Ireland, R. D., & Hoskisson, R. E. (2019). *Strategic Management: Concepts and Cases: Competitiveness and Globalization*. Cengage Learning.
3. Astrachan, J. H., Klein, S. B., & Smyrnios, K. X. (2021). The influence of family business on strategic decision-making: Examining the role of leadership. *Family Business Review*, 34(2), 143-161.
4. Anderson, E., Hoskisson, R. E., & Hitt, M. A. (2022). Strategic leadership: Theory and research on executives, top management teams, and boards. *Academy of Management Annals*, 16(2), 514-547.
5. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2020). *The Strategy-Focused Organization: How Balanced Scorecard Companies Thrive in the New Business Environment*. Harvard Business Review Press.
6. Hitt, M. A., Ireland, R. D., & Hoskisson, R. E. (2019). *Strategic Management: Concepts and Cases: Competitiveness and Globalization*. Cengage Learning.
7. Astrachan, J. H., Klein, S. B., & Smyrnios, K. X. (2021). The influence of family business on strategic decision-making: Examining the role of leadership. *Family Business Review*, 34(2), 143-161.
8. Anderson, E., Hoskisson, R. E., & Hitt, M. A. (2022). Strategic leadership: Theory and research on executives, top management teams, and boards. *Academy of Management Annals*, 16(2), 514-547.
9. Goleman, D. (2017). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. Bantam Books.
10. Barney, J. B. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99-120.
11. Astrachan, J. H., Klein, S. B., & Smyrnios, K. X. (2021). The influence of family business on strategic decision-making: Examining the role of leadership. *Family Business Review*, 34(2), 143-161.

Business Review, 34(2), 143-161.
<https://doi.org/10.1177/0894486521990655>

12. Anderson, E., Hoskisson, R. E., & Hitt, M. A. (2022). Strategic leadership: Theory and research on executives, top management teams, and boards. *Academy of Management Annals*, 16(2), 514-547.
<https://doi.org/10.5465/annals.2021.0125>

13. Barney, J. B. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99-120.
<https://doi.org/10.1177/014920639101700108>

14. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2020). *The Strategy-Focused Organization: How Balanced Scorecard Companies Thrive in the New Business Environment*. Harvard Business Review Press.

15. Hitt, M. A., Ireland, R. D., & Hoskisson, R. E. (2019). *Strategic Management: Concepts and Cases: Competitiveness and Globalization*. Cengage Learning.

16. Goleman, D. (2017). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. Bantam Books.

Aydan İlkin MAMMADLI

Academy of Public Administration under the President, Master

THE ROLE OF HUMAN FACTORS IN THE STRATEGIC DECISION-MAKING PROCESS

Summary

This article explores how human factors influence the strategic decision-making process from an economic perspective. Strategic decisions are key actions that determine an organization's economic success and competitive advantage. These decisions are not based solely on analytical data and market analysis, but are also influenced by human elements such as leadership skills, emotional intelligence, and social dynamics. From an economic standpoint, leaders' economic knowledge and intuition directly impact the financial outcomes of an organization. Likewise, social relationships within the group, collaboration, and differences of opinion contribute to more optimal decisions, leading to economic benefits. Emotional states and psychological factors also influence how risks are managed and how economic sustainability is maintained. The article presents methods for enhancing economic decisions through human factors: improving leadership skills, strengthening group collaboration, developing emotional intelligence, and fostering psychological safety. These approaches help organizations achieve economic goals and manage financial resources more effectively. In conclusion, for strategic decisions to be economically successful, human factors must be properly managed. The effectiveness of economic decisions is enhanced not only through analytical data, but also through the accurate evaluation of human elements.

Keywords: Strategic decision-making, human factors, leadership, organization

Айдан Илькин МАМЕДЛИ

Академия государственной службы при Президенте, магистр

РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ФАКТОРА В ПРОЦЕССЕ ПРИНЯТИЯ СТРАТЕГИЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ

Резюме

В данной статье рассматривается, как человеческие факторы влияют на процесс принятия стратегических решений с экономической точки зрения. Стратегические решения — это ключевые шаги, определяющие экономический успех и конкурентоспособность организации. Эти решения основываются не только на аналитических данных и рыночном анализе, но и на

таких человеческих качествах, как лидерские навыки, эмоциональный интеллект и социальная динамика. С экономической точки зрения, знания лидеров в области экономики и их интуиция напрямую влияют на финансовые результаты организации. В то же время, социальные отношения в коллективе, сотрудничество и расхождение во мнениях способствуют принятию более оптимальных решений, что приносит экономическую выгоду. Эмоциональное состояние и психологические факторы также влияют на реакцию на риски и поддержание экономической устойчивости.

В статье предлагаются методы улучшения экономических решений с учётом человеческого фактора: развитие лидерских навыков, укрепление командного взаимодействия, развитие эмоционального интеллекта и создание психологической безопасности. Эти подходы помогают организациям достигать экономических целей и более эффективно управлять финансовыми ресурсами. В заключение отмечается, что для достижения экономического успеха стратегических решений необходимо правильное управление человеческими факторами. Эффективность экономических решений повышается не только за счёт аналитических данных, но и благодаря адекватной оценке человеческих аспектов.

Ключевые слова: Принятие стратегических решений, человеческие факторы, лидерство, организация